

Ганьба О.Б. Особливості прояву протиправної поведінки особового складу окремого корпусу прикордонної стражі та засоби боротьби з нею (1893-1917 роки). – Стаття.

Робота присвячена дослідженню особливостей забезпечення законності та боротьби з протиправною поведінкою особового складу Окремого корпусу прикордонної стражі Російської імперії в період з 1893 по 1917 роки.

Ключові слова: законність, протиправна поведінка, правопорушення, контрабанда, виховання, особовий склад, профілактика.

Аннотація

Ганьба О.Б. Особенности проявлений противоправного поведения личного состава отдельного корпуса пограничной стражи и средства борьбы с ним (1893-1917 года). – Статья.

Работа посвящена исследованию особенностей обеспечения законности и борьбы с противоправным поведением личного состава Отдельного корпуса пограничной стражи Российской империи в период с 1893 по 1917 годы.

Ключевые слова: законность, противоправное поведение, правонарушение, контрабанда, воспитание, личный состав, профилактика.

Summary

Ganba O.B. Peculiarities of cases of wrongdoing of the Separate border guard corps` personnel and measures to counteract it (1893 – 1917). – Article.

The work is devoted to the peculiarities of enforcing legality and wrongdoing counteraction of the Russian empire Separate border guard corps` personnel during the period from 1893 to 1917.

Keywords: legality, wrongdoing, offense, contraband, education, prevention.

УДК 32.019.5

О.Б. Кафарська

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін Івано-
Франківського факультету

Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПРОБЛЕМ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Формування громадянської культури — це процес систематичного, планомірного впливу на особистість комплексу виховних чинників, які спрямовані на прищеплення їй ціннісних орієнтирів, опанування знаннями, уміннями і навичками, на основі яких відбувається становлення автономної свідомості громадянина, максимально незалежна від впливів соціального оточення, із пріоритетом внутрішніх чинників мотивації поведінки. Саме ці риси створюють підґрунтя для утвердження громадянської позиції особистості, процесу її громадянського виховання та формування основних засад громадянської культури. Отож, наукове обґрунтування моделі процесу становлення особистості із сформованою громадянською позицією передбачає створення основи для формування громадянської культури молоді та практичну реалізацію таких векторів педагогічного впливу як «громадянське виховання → громадянська свідомість → громадянська зрілість → громадянська культура».

Аналіз наукової літератури засвідчує, що проблема громадянського виховання молоді та формування громадянської культури особистості досліджувалася у різних її аспектах такими вченими як О. Вишневський, О. Сухомлинська, І. Бех, Н. Косарева, К. Чорна, І. Тараненко, М. Фіцула, П. Щербань та інші. Проте результати проведених досліджень свідчать, що проблема формування громадянської культури студентів-юристів не була об'єктом системних досліджень.

Структура процесу формування громадянської культури студентів - юристів має певні особливості та передбачає, передусім, оволодіння знаннями, нормами і правилами поведінки суспільного співіснування. Це перший етап виховного впливу з метою формування громадянської позиції, в процесі якого особистість дізнається про сутність змісту понять

«держава», «нація», «громадянин», «право», «обов'язок», «націоналізм», «шовінізм» тощо та осмислює їх. На основі опанованих знань формуються особистісні погляди на той чи інший аспект громадянськості, що впливає в подальшому на формування громадянської культури. Таким чином, знання, набувши під впливом соціокультурних та суспільно-політичних чинників характеру поглядів, трансформуються в переконання. Громадянська спрямованість наукового світогляду відображена саме в переконаннях, які втілюються в суспільно корисних і суспільно значущих справах і вчинках, почутті відповідальності, толерантності, громадянського обов'язку та інших якостях, які мають бути притаманні майбутнім правозахисникам [1, с. 64].

Світогляд, виступаючи першоосновою громадянської самосвідомості особистості, зокрема студентів-юристів, значною мірою впливає на формування спеціальних норми поведінки, на ставлення до громадянських прав і обов'язків, усвідомлення своєї приналежності до певної держави — нації, відношення до закону та захисту прав і свобод особистості. На нашу думку, існує безпосередня залежність між особливостями формування громадянської позиції студентів-юристів і рівнем сформованості їх світогляду, національної самосвідомості, що посилюється з усвідомленням обов'язку перед людиною та суспільством.

Завдання подальшого етапу становлення громадянської культури є формування почуттів, а саме стійких емоційних відношень особистості до громадянських цінностей. Саме в цей час виховні впливи на особистість мають бути зосереджені на формуванні патріотичних і національних почуттів. Задля ефективності виховної роботи необхідним є чітке усвідомлення відмінності між ними. Убачаємо її в тому, що «об'єктом національних почуттів є власний етнос, незалежно від його розселення, а в патріотичних почуттях віддзеркалюється прихильність до рідної землі, території, місця народження, Батьківщини» [2, с. 44]. Формування таких почуттів у структурі формування громадянської позиції, надалі — громадянської культури, студентів-юристів забезпечує глибоке розуміння ними громадянського обов'язку, розвиток почуттів, переконань і потреб поводити себе відповідно до інтересів своєї нації, держави з дотриманням толерантності до позиції співгромадян [3, с. 2-4]. Підготовка майбутніх

юристів до розв'язання соціально-правових проблем має значний виховний потенціал на цьому етапі, оскільки є важливим чинником усвідомлення суспільної значущості правозахисної діяльності та готовності беззастережно надавати професійну допомогу тим, хто цього потребує, керуючись виключно моральними принципами.

Наступним у процесі формування громадянської культури, на нашу думку, є формування умінь, а саме засвоєного способу громадянської поведінки унаслідок активізації особистості, її входження в національно-культурне та суспільно-політичне життя з безпосереднім включенням в соціальні структури, значущі для державотворення [2, 65].

Важливим елементом впливу на формування громадянської культури є формування звичок активної діяльності студентів-юристів в громадському житті. Схильність до усталених способів діяльності, а саме вчинків, які приносять добро, захищають не лише власні інтереси, а й інтереси співгромадян і держави загалом, передбачає поступові й систематичні вправляння, що, власне, й передбачає підготовку майбутніх юристів до правозахисної діяльності соціально вразливої категорії громадян.

Специфіка правозахисної діяльності визначається поліфункціональністю та багатовекторністю завдань, які покликані розв'язувати юристи. Умови сучасного стану розвитку нашої держави вимагають, щоб навчальний процес у вузах, які здійснюють підготовку юристів, будувався з урахуванням спеціалізації, що в першу чергу дозволило б розкрити потенційні можливості кожного й забезпечити високий рівень професійної підготовки. Теоретико-методологічне обґрунтування даної моделі підготовки юридичних кадрів із активною громадянською позицією, яка в подальшому має стати основою для формування громадянської культури особистості, має сьогодні характер перш за все педагогічної проблеми, яка повинна бути осмислена не тільки викладачем, а й майбутнім фахівцем і забезпечити підготовку спеціаліста високого професійного рівня. Таким чином можна запропонувати такі принципи громадянської освіти для навчально-педагогічного процесу виховання майбутніх юристів:

- гуманізму, що означає пріоритетність ідеї прав і свобод людини, творчий розвиток особистості, виховання людської гідності, поваги до приватної власності, розуміння значущості особистісної автономності;

- демократичності – виховання духу соціальної солідарності, справедливості, вміння конструктивно взаємодіяти із суспільством та приймати рішення. Цей принцип важливий тим, що передбачає діалогічний характер освіти, суб'єктно-суб'єктні відносини між педагогами та студентами, атмосферу взаємоповаги та довіри у колективі та формування подальшого процесу соціалізації

- зв'язку з практичною діяльністю, який передбачає навчання і виховання умінь і дій, зорієнтованих на формування у студентів навичок соціальної взаємодії, вміння самостійно аналізувати різноманітні ситуації у своєму життєвому середовищі, вміння самостійно приймати відповідальні рішення і діяти у правовому полі;

- наступності та безперервності, який передбачає виховання потреби вчитися навичок громадянськості протягом усього життя;

- міждисциплінарності: навчання і виховання громадянськості в процесі вивчення різних навчальних дисциплін; узгодження змісту навчальних програм з метою та завданнями громадянської освіти;

- полікультурності – означає наповненість громадянської освіти ідеєю універсальності прав людини, правової рівності національних культур; передбачає виховання особистості на засадах міжетнічної толерантності, поваги до представників інших культур, практичну реалізацію прав представників української нації, інших етнічних спільнот на розвиток і збереження своєї мови, культурної самобутності у контексті формування української політичної нації;

- плюралізму, який означає виховання поваги до засад політичної, ідеологічної, етнонаціональної, расової різноманітності; виховання толерантного ставлення до різних світоглядних, політичних доктрин, релігійних переконань; виховання усвідомлення неприйнятності будь-якого політичного екстремізму тощо [4].

Крім того, доводиться констатувати, що в сучасній системі вищої освіти залишається нерозв'язаною проблема невідповідності підготовки фахівців, яка здійснюється шляхом академічного навчання, що не завжди

відповідає вимогам практичної професійної діяльності. У суспільстві спостерігається гостра потреба у фахівцях, здатних на високому професійному рівні оцінювати тенденції протиправної поведінки, характер та результативність правової соціалізації конкретної особи, виявляти соціальні тенденції суспільного розвитку, розробляти і реалізовувати заходи по запобіганню асоціальних відхилень, здійснювати всебічну профілактику правопорушень, формувати як базову, так і динамічну сфери правосвідомості населення, представляти і захищати права певних категорій громадян; надавати дієву правову консультацію, сприяти пошуку правових шляхів вирішення конфліктів та проблем клієнта, допомагати в ресоціалізації засуджених та тих, хто відбув покарання.

Актуальною проблемою юридичної освіти сьогодення є психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців до правового захисту соціально незахищених категорій населення, зокрема дітей, людей з обмеженими можливостями життєдіяльності, осіб, що повернулися з місць ув'язнення, хворих та інфікованих на СНІД, а також членів їх сімей [5].

Оскільки юрист може бути причетним до різних сфер життя людини і суспільства: фізичного та психічного здоров'я, особистісних та групових конфліктів, планування сім'ї, проблем працевлаштування та професійної і соціальної адаптації різних категорій населення, профілактики асоціальної поведінки, здійснення правосуддя тощо, то він безумовно потребує фундаментальних знань законодавства, обізнаності з психологією особистості, соціальною педагогікою, сформованості навичок суспільної взаємодії, розвитку моральних чеснот (справедливості, милосердя, співпереживання) та комунікативних здібностей.

З огляду на низький рівень розвитку індустрії соціальних послуг в сучасній Україні реалізація такого завдання на практиці може бути дієвим чинником захисту прав і свобод людей, які цього потребують, адже зарубіжний досвід свідчить, що значна частина персоналу, задіяного в соціальних службах, складається із спеціалістів, які мають подвійні

спеціальності (соціальний працівник-юрист, соціальний працівник-лікар, соціальний працівник-військовий тощо).

Виходячи з вищезазначеного, вважаємо за доцільне зосередження уваги в навчально-виховному процесі вищих освітніх закладів на формуванні готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в галузі соціального захисту громадян.

Таким чином, в результаті підготовки до розв'язання соціально-правових проблем майбутній юрист має вміти:

- орієнтуватися в системі чинного законодавства;
- мати досвід застосування фахових знань;
- правильно визначати юридичну кваліфікацію в межах побутової та професійної діяльності клієнта;
- розробляти проекти конкретних юридичних актів і документів, здійснювати оцінку соціально-психологічного їх сприйняття різними групами населення;
- володіти засобами виявлення та усунення причин і умов, які сприяють вчиненню правопорушень у контексті конкретної сфери людської діяльності;
- надавати допомогу в реалізації соціальних прав особи та суспільних груп;
- розробляти та здійснювати на високому методичному рівні заходи правової освіти різних груп населення [6, с. 68-69].

Загальна частина змісту підготовки юристів до розв'язання соціально-правових проблем повинна включати в себе усвідомлення соціальної політики суспільства, теоретичну і практичну соціологічну та психологічну підготовки, знання про закономірності поведінки людини та окремих суспільних груп, володіння методами соціальної роботи, формування професійно важливих особистісних якостей.

У відборі та реалізації змісту освіти майбутніх юристів важливо передбачити заходи по уникненню ряду можливих недоліків:

- надмірної розмежованості правознавчого та соціально-психологічного блоків підготовки;
- нездатності реалізовувати наукові підходи до соціальної роботи на практиці;

- несформованості людських якостей, що забезпечують ефективну соціальну діяльність та професійну адаптацію молодого фахівця тощо.

Умовами уникнення вказаних недоліків може бути:

- достатня інтеграція та міжпредметні зв'язки відібраних навчальних дисциплін та їх змісту;

- система спеціально організованих практичних занять активного соціального навчання та тренінгу як в аудиторіях, так і за їх межами, неперервних навчальних та виробничих практик;

- загальна орієнтованість підготовки юриста на перспективні проблеми майбутніх клієнтів;

- введення в навчальний план та в зміст дисциплін матеріалу, що дієво сприятиме духовному становленню майбутніх фахівців.

Таким чином варто зазначити, що лише при забезпеченні належних умов навчання та виховання студентів-юристів з'явиться можливість формування чіткої активної громадянської позиції молоді, яка, в свою чергу, стане підґрунтям для розвитку громадянської культури особистості та до розв'язання нею соціально-правових проблем.

Література

1. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання / Карпенчук С.Г. – К.: Вища школа, 1997. – 304 с.
2. Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти: навч.-метод. посіб. / [П.Р. Ігнатенко, В.Л. Поплужний, Н.І. Косарева, Л.В. Крицька]. – К.: ІЗМН, 1997. – 252 с.
3. Декларація принципів толерантності: Схвалена Ген. конф. ЮНЕСКО на двадцять восьмій сес. в Парижі, 16 листопада 1995 р. – Шлях освіти, 1999. – № 2. – С. 2-4.
4. Проект Концепції громадянської освіти та виховання в Україні від 29 листопада 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mon.gov.ua/img/zstored/files/doc_30112012.doc
5. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист. – 36. документів. – К.: АТ вид-во "Столиця", 1998. – Ч. 1. – 1998. – 245с.; Ч. 2. – 1998. – 290 с.
6. Пенько В.Л. Вдосконалення форм і методів навчання на правничому факультеті / В.Л. Пенько, В.В. Долежан // Матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції «Педагогічна технологія в сучасному вузі» (17-18 листопада 1995 року). – Луцьк: Вежа, 1995. – С.68-69.

Анотація

Кафарська О.Б. Підготовка студентів-юристів до розв'язання соціально-правових проблем у процесі формування громадянської культури. – Стаття.

У статті досліджена проблема формування громадянської культури студентів-юристів та особливості підготовки їх до розв'язання соціально-правових проблем. Доцільно зауважити, що важлива увага має приділятися вдосконаленню навчально-виховного процесу вищих освітніх закладів та належній підготовці педагогічних кадрів.

Ключові слова: громадянська культура, громадянська позиція, студенти-юристи, громадянська самосвідомість, правозахисник, закон, права громадян, юридична освіта, соціально-правові проблеми.

Аннотация

Кафарская О.Б. Подготовка студентов-юристов к решению социально-правовых проблем в процессе формирования гражданской культуры. – Статья.

В статье исследована проблема формирования гражданской культуры студентов-юристов и особенности подготовки их к решению социально-правовых проблем. Целесообразно заметить, что важное внимание должно уделяться совершенствованию учебно-воспитательного процесса высших образовательных заведений и надлежащей подготовке педагогических кадров.

Ключевые слова: гражданская культура, гражданская позиция, студенты-юристы, гражданское самосознание, правозащитник, закон, права граждан, юридическое образование, социально-правовые проблемы.

Summary

Kafarska O.B. Preparation of Law students on deciding of Social-legal Problems in the Process of Forming of Civil Culture. – Article.

This article examines a problem of forming of civil culture of law students and peculiarities of their training on solution of social-legal problems. It should be noticed that important attention must be given to perfection of educational process in higher educational establishments and to proper training of pedagogical staff.

Key words: civil culture, civil position, law-students, civil consciousness, law, rights of citizens, legal education, social-legal problems.

УДК 340.1

Кириченко А. А.,
доктор юридических наук,